

32

MYSTICAM MIRACULORUM

ET
FATORUM CHRISTI
INTERPRETATIONEM

CONTRA
FRID. ADOLPHUM LAMPIUM,
SS. THEOL. D. ET PROFESSOREM BREMENSEM
LONGE CELEBERRIMUM

COMMENTATIO ELENCHTICO-
HERMENEVTICA

AD
COLLEGIUM PHILOBIBLICUM
LIPSIENSE

PLACIDE DISCUTIT
M. GOTTLOB FRIDERICUS GUDE,
V. D. M. LAUBAE IN LUSATIA SUPERIORI.

LIPSIÆ,
APUD HAEREDES JO. FRID. BRAUNII.
M DCC XXIX.

THE
JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 100 PART 1 2000

EDITED BY
J. H. J. BLOK

THE
JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND

VOLUME 100 PART 1 2000

COLLEGII PHILOBIBLICI LIPSIENSIS
MAGNIFICO SUMME REVERENDO, AMPLISSIMO ET
DOCTISSIMO

PRAESIDI
DOMINO
CHRISTIANO FRIDERICO
BOERNERO,

S. THEOL. D. ET PROF. PRIMARIO ECCL:
CATHEDR. MISEN. CANONICO, ALUMNORUM REG.
ELECTORALIUM EPHORO, ACAD. DECEMVIRO, ET
BIBLIOTHECARIO, COLL. PRINCIP. MAJORIS COL.
LEGIATO ORDINISQUE THEOL. SENIORI ET
b. & DECANO

ECCLESIAE, ACADEMIAE, REI LITERARIAE
ORNAMENTO, FULCIMENTO, SOLATIO,

PATRONO ET PATRI SUO
IN CHRISTO SUMMOPERE DEVE-
NERANDO:

NEC NON
SINGULIS PLURIMUM REVERENDIS, CLARISSIMIS,
DOCTISSIMIS

M E M B R I S,

VIRIS PIETATE, ERUDITIONE, INGENIO, MUNERIBUS-
QUE INSIGNITER EXORNATIS,

FAUTORIBUS, ET FRATRIBUS SUIS IN
CHRISTO DILECTIS,

HANC, QUAM LEVEM OMNINO SENTIT, COMMENTATIONEM
ELENCHTICO-HERMENEVTICAM

D. D. D.

UT MEMOREM PRISTINI PATROCINII ET AMORIS
ANIMUM IIS DECENTISSIME EXPONAT;

LIMATUM IPSORUM ARBITRIUM SIBI QUA PAR
EST OBSERVANTIA EXPETAT;

DIVINUM FAVOREM EXEGETICIS IPSORUM CONATIBUS
FUTURUM ARDENTISSIME APPRECETUR,

ET ULTERIORI PATROCINIO, FAVORI, AMORI,
PRECIBUSQUE SE DE MELIORE COM-
MENDET

COLLEGII PHILOBIBLICI

PERPETUUS AMATOR ET CULTOR
M. GOTTLÖB FRIDERICUS GUDE.

CONSPECTUS

IN HAC COMMENTATIONE HERME- NEVTICA DICENDORUM.

- §. 1. *Dari in Scriptura sensum mysticum probatur.*
§. 2. *qui a literali bene distinguendus est.* §. 3. *Adhanc sensus S. bigam reliqui referuntur omnes, quos Scripturæ sensus appellant.* §. 4. *Respondetur ad questionem: Utrum sensus Scripturæ mysticus pro sensu proprie sic dicto habendus sit nec ne?* §. 5. *Resolvitur quæstio: an hac ratione Scripturæ duplex sensus imputetur?* §. 6. *Constituatur sensus mystici criterium.* §. 7. *Stabilitur ratione.* §. 8. *Quæ aliis adbuerationibus munitur.* §. 9. *Retegitur quoddam diaboli stratagemma.* §. 10. *Optatur historia sensus mystici.* §. 11. 12. *Confirmatur magis criterium nostrum.* §. 13. *Respondetur ad primam objectionem.* §. 14. *Ad alteram.* §. 15. *Proponitur commentationis nostræ scopus.* §. 16. *Nominantur adversarii quidam.* §. 17. *LAMPIL institutum suis ipsius verbis edisseritur.* §. 18. *Dividuntur dissentientes in duas classes.* §. 19. *Adversus posterioris classis membra, commentatio nostra directæ est.* §. 20. *Dicitur in genere, quæ in Cl. LAMPIL commentario sunt laudanda, quæ desideranda.* §. 21. *Præmittitur generalis responsio ad confutandam hypothesisin.* §. 22. *Proponitur primum LAMPIL argu-*
men-

mentum: §. 23. Ad illud respondetur. §. 24. Proponitur secundum argumentum. §. 25. Ad illud respondetur. §. 26. Proponitur tertium argumentum. §. 27. Ad illud respondetur. §. 28. Quartum argumentum §. 29. destruitur. §. 30. Citatur quintum argumentum. §. 31. Refellitur. §. 32. Recitatur sextum argumentum. §. 33. Rejicitur. §. 34. Refertur septimum argumentum. §. 35. Ad illud regeritur. §. 36. Continetur octavum argumentum. §. 37. Respondetur. §. 38. Proponitur nonum argumentum. §. 39. Discutitur. §. 40. Allegantur Cl. LAMPPII verba pro sententia nostra. §. 41. Nec tamen plane rejicimus Cl. LAMPPII operam. §. 42. Differitur genuinus miraculorum Christi scopus. §. 43. Illustratur Lucæ dictum. §. 44. Quid deceat interpretem circa Christi miraculorum illustrationem. §. 45. Inquiritur in principium quo Cl. LAMPIUS aliique sint abrepti in sententiam hætenus confutatam. §. 46. Di-
Elis imponitur suis.

Q. D. B. V.

§. I.

Quamvis certo certius sit, in Scriptura sacra sensum non modo verborum *literalem*, sed quoque *mysticum* quendam indagandum esse; ^{a)} eo tamen incertius videtur; *quis sensus Scripturae pro mystico sit habendus?* quibus in Scripturae locis sit investigandus? ad quarum Legum normam sit eruendus? Nullus ferme codicis sacri Interpretar evolvetur, qui non vel ubique, vel in hoc, vel in illo Scripturae dicto sensum mysticum se deprehendisse gloriatur; neque erit Institutiones hermenevticas tradens facile ullus, qui non Auditoribus suis Scripturae sensus mystici *indagationem* omnibus modis commendat & ostendat. Sicut vero illis regulas applicantibus: successus non semper respondet felix, ita etiam regulas docentes: rarissime inter se conspirant, vel veri tramitis sunt gnari. Cave, ne hunc ob dissensum sensus mystici existentiam dubiam & vacillan-

A 3.

tem

^{a)} Quidam addunt etiam tertiam Scripturae S. sensus speciem; sc. sensum *literalem*, seu *Grammaticum*. vid. B. FRANKIUS, Praeceptor noster post fata etiam honorandus *Praelectionibus Hermenevticis* p. 8. & Cl. RAMBACH, Fautor noster maximopere colendus *Institutionibus Hermenevticis* p. 57. seqq. Sed si per sensum Scripturae ille rerum conceptus est intelligendus, quem Spiritus S. per verba Scripturae, perque res, verbis comprehensus, hominibus intelligendum exhibuit; non perspicere vales, eus hinc duplici sensui tertius addatur, & quia in re a sensu SS. literali sit distinctus. In Scriptura enim interpretanda non respiciendum est, quem sensum extra usum biblicum fundant; sed quem in presenti propinent. Hinc sensus litera est quidem sensus vocum, sed pro sensu Scripturae vendicari nequit.

tem existimes! Sed in diversis conceptibus, quos de sensu mystico sibi formant Exegetæ, dissensus causam quærere decet, & reperire licet. Existentiâ sensus mystici stabiliturus in præfenti nonnisi provoco ad *Paulum*, qui Galat. IV, 24. Abrahami bigamiam, & quod Hagar fuerit expulsa, ἀλληγοῦμαιον τι appellat, & hoc ipso exemplo docet, duplicis generis signa in Scriptura S. a Spiritu S. ad exprimendos rerum conceptus adhibita fuisse: *Verba* nimirum & *Res*. Supposita autem & præmissa sensus mystici diversa definitione, non potest non interpretum dissensus tam in regulis, quam in earum applicatione oriri. Sunt, qui *Propheticum, allegoricum, typicum & parabolicum* sensum, sub conceptu *sensus mystici* complectuntur; ^{b)} sunt, qui ab hisce discedunt, & aliter sentiunt.

§. 2

Nos quidem ab eorum partibus stare publice profiteamur, qui non unum cum altero confundunt sensum, nec summa miscent inis, atque entia præter necessitatem multiplicant; probe memores, *bene docere, qui probe distinguat*. Principium dividendi Scripturæ sensum non in objectis Scripturæ, sed in modo proponendi est quærendum. Duplicem igitur tantummodo sensum Scripturæ dari nobis persuasum habemus; alterum quidem *literalem*, alterum vero *mysticum*. Illum in Scripturæ S. *verbis & phrasibus*; hunc in *factis* a Spiritu S. in codice sacro recensitis quærendum esse putamus. Verba & phrasæ Scripturæ sunt vel *propria*, vel *impropria & figurata*. Hinc duplex sensus Scripturæ literalis enascitur; sensus nimirum *literalis proprius & improprius*. Præterea *mysticus* Scripturæ S. sensus nobis audit *ille Spiritus S. conceptus s. idea*, (liceat nobis de Deo αἰθερῶναθῶς loqui, quod θεογενῶς intellectum cupimus) *quam per rem aliquam in Scriptura S. vel verbis propriis vel impropriis descriptam, exprimere voluit*.

^{b)} Videatur HENR. OPITIUS Tabulis exegeticis Tab. III, & GLASSIUS Philologia S. L. II. P. I. Tr. 2. Sect. II.

voluit. Hunc itaque sensum eruere nihil est aliud, quam *intentionem sapientissimi Numinis circa hoc illudve factum sibi praefixam indagare & delineare.* Mysticus appellatur procul dubio, quia quaeritū & indagatū difficilior est literali. Quandoquidem tamdiu manet oclusus, donec agentis intentio nobis pateat. Quem si cum B. FRANCKIO c) juxta divi Pauli ductum Gal. IV, 24. *allegoricum* dicere malueris, non facile consentientes habebis. Sed ne confundas tunc cum *sensu literali S. S. improprio*, qui etiam *allegoricus*, isque frequentius audit. Hic posterior enim ex *verbis*, ille ex *rebus* eruitur. An vero *sensus Scripturae mysticus spiritualis* sit appellandus, de eo merito dubitamus. Detrahatur hac appellatione sensus literalis dignitati; qui aequae ac mysticus a Spiritu S. viris Θεωμενους est suppeditatus; atque ejus ope pariter ac mysticus debet indagari; & hac ratione premuntur vestigia eorum, qui satis inconsiderate sensum Scripturae mysticum sensui literali praeferebant, inepte provocantes ad Paulinum illud 2. Cor. III, 6. *Littera occidit, Spiritus autem vivificat.*

§. 3.

Præter hanc Scripturae sensuum bigam nobis quidem aliorum sensuum species non apparent. Sed ad eam omnes & singulos revocare licet, qui pro Scripturae sensibus habentur. Nam quod ad sensum Scripturae *propheticum* attinet; ille vel *literalis*, vel *mystico* est accensendus, pro diversa Prophetiam proponendi ratione: quod si verbis sive *propriis*, sive *allegoricis* ratiocinetur Prophetia, tunc vaticinio inest sensus Scripturae *literalis*; e contrario *mysticus*, si facto quodam symbolico futura praedixerit. *Parabolas Christi* & virorum Θεωμενους sensum *literalem* continere; *Typis* autem *mysticum* inesse sensum putamus. Cum enim dissidentes dividendi principium deficiat; & ad praesentem dividendi

B

mo-

c) Praelectionibus hermeneuticis p. 21. *Allegoricus sensus ille ipse est, (si recte accipiarur) quem nos mysticum s. spiritualem diximus. Neque negamus allegoricum posse nominari. Ita enim Paulus Gal. IV, 24.*

modum omnis Scripturæ S. docendi methodus revocari possit: firmiter mihi persuadeo, legitimam esse & genuinam hanc divisionem. Quicquid præterea de *sensu Scripturæ mystico illato*, dicunt interpretes; live sit fidei analogiæ consentaneus, live contrarius? nos plene non moramur. Æquivoce & absque omni jure Scripturæ sensus appellatur, quicumque a Spiritu S. non est intentus, sed ab interprete sibi nimis ut plurimum placente Scripturæ infertur. d) Auro sane digna est regula Pictavorum Antistitis HILARII ab omnibus interpretibus præ oculis semper habenda: *Quod Scripturæ lector & interpretes sensum ex dictis potius exportare, quam importare, magis efferre, quam afferre debeat, neque cogat, id videri dictis contineri, quod ante lectionem presumerat, intelligendum.* e) Exiguum, imo nullum prorsus robur inest excusationi, quam apponunt interpretes, aut illorum defensores: *Pie satis, si non docte satis!* Pietas quippe sine doctrina est cultus Dei ἀλογος.

§. 4.

Ex hac genuina Scripturæ sensus divisione illustres duas illas controversias decidi posse autumamus, quæ inter summos Exegetas & exegeticarum regularum doctores motæ & reciprocatæ fuerunt: Scilicet primo fuit quaesitum: *Utrum sensus Scripturæ mysticus pro Spiritus S. sensu proprie sic dicto sit accipiendus, an vero pro nuda accommodatione habendus?* Utraque sententia suos habebit amatores & defensores, nec non adversarios. f) Nobis videtur

d) Idem judicat de iis, qui sensus mystici nimium sunt studiosi, SAM. WERENFELSIUS in Opusculis p. 376. *Suam sæpe ac gloria sua causam agere, qui hac ratione causam veri Dei se acturos pollicetur.*

e) L. I. de Trinitate. confer etiam si placet, nostram commentationem de Causis dissensuum inter Scripturæ interpretes, p. 9. seq.

f) Non enim tantum SOCINI affectæ, sed quoque CALVINI & ARMINII Discipuli haud pauci sensum mysticum pro nuda dictorum accommodatione habendum esse pugnant; sed quoque nostratium nonnullis allubuit, mysticam dictorum interpretationem, eorundem accommodationem nuncupare. conf. RAMBACHIUS l. c. p. 69. seq. Si qua mihi suspicandi potestas est, videtur sæpissime hac in controversia quaestio: *de scopo alienius dicti, f. de illius*

videtur controversia confuso conceptui de sensu mystico ortum suum debere. Quod si enim omnes symbolorum fictiones & allegoriarum enucleationes, quas interpretes suis commentariis inseruerunt, a propria verborum significatione citra necessitatem recedentes, *sensum mysticum* salutare volueris: verosimile omnino videtur; & expissime id nudam Scripturæ accommodationem esse, quod pro genuino Scripturæ sensu venditatur. Firmiter autem supposito, & evicto, quod Spiritus S. mentem suam nonnunquam *per facta* expresserit; *Sensumque mysticum* eruere, esse *inquisitionem intentionis, quam sibi præfixerat agens suscipere*: nemo certe dubitavit, quin Scripturæ sensus mysticus pro sensu sit agnoscendus, voce *sensus* in nativa sua significatione accepta. Contra sibi religioni duxerit, illum nudam accommodationem nuncupare; quo nomine majori jure infligitur, quem *sensum Scripturæ mysticum illatum* dicere audent.

§. 5.

Porro fuit disceptatum; *annon Scripturæ certitudine adverteatur; duplicem cuidam Scripturæ dicto sensum assignere, alterum literalem, alterum mysticum?* g.) Sed nos respondeamus: Nondum quæri in scirpo. Siquidem tunc nondum duplex Scriptu-

B 2

r 2

illius objecto reali & personali, nec non de propria vel impropria verborum acceptione; confundi cum quæstione: An hoc vel illud dictum mystice seu literaliter sit explicandum? Ut hoc monitum illustrem Exemplo: Certatum fuit in Belgio inter JO MASSONUM & DAVIDEM MARTINI de sensu Psalmi CX. Ille hunc Psalmum literaliter de Davide, de Christo non nisi per accommodationem, & mystice intellectum volebat, in contrariam sententiam ivit MARTINI recensente BUDDEO, *Institutionibus Theol. Dogmaticæ* p. 125. At vero nobis quidem videtur status controversiæ rectius ita formandus fuisse; si quæsitum fuisset: *Utrum David, an Christus hujus Psalmi sit objectum? An hæc verba vel propria vel improprie sint accipienda?* Sensus mysticus enim hoc in Psalmo plane non est quærendus.

- g) Hæc quæstio orta fuit ex prima; mox ab iis, quibus consultus fuit visum Scripturæ accommodationem appellare, quam alii mysticum illius sensum dixere. vide RAMBACHIUM & BUDDEUM l. c. & PFAFFIUM *dissert. de recta Theologiæ typicæ conformatione* p. 10.

ra S. dictis affingitur sensus, si statuitur, quod per factum illis descriptum, aliquid prædicatur & innatur. Servant verba, quibus res quadam symbolica describitur, nonnisi unum atque unicum sensum, live *natum*, live *proprium*. Quid vero Spiritus S. significare voluerit, non ex *verbis*, sed *rebus*, quas illis recensuit, est conjiciendum. Atque hac ratione Scripturæ certitudini quid decedat, non perspicimus. Absit enim quam longissime, ut in singulis Scripturæ dictis sensum mysticum dari, & quæri debere credamus. *b)*

§. 6.

Ex hisce dictis & præmissis conficitur *criterium*, quibus in locis *sensus mysticus* sit indagandus & reperendus. Afferuimus §. 2. quod mysticus Scripturæ S. sensus dicatur nobis ille Spiritus S. conceptus, quem per factum aliquod manifestaverit; illumque eruere, idem esse, ac intentionem Spiritus S. vel immediate vel mediate agentis investigare. Hinc sequitur, ut unicum idque certissimum Scripturæ S. sensus mystici criterium sit *ipsius Spiritus S. testimonium, quo declaravit, quod & quid per hoc illudve factum, intellexerit?*

§. 7.

Quem enim sibi quisque præsumsit finem nonnisi ex agentis manifestatione palam est. Cur vero Spiritus S. intentionem aliis methodis & rationibus pervestigare audeant interpretes, non

b) Quod sibi persuadent plurimi *Judaorum, Patrum pontificiorum & Cocceji de Factorum, nec non Fanatici*. Conf. BUDDEUS l. c. p. 124. & RAMBACH l. c. p. Probe tamen observandum est, illos *sensum mysticum* alia significatione, atque nos quidem accepisse. Singula enim dicta ad spiritualia accommodanda esse putarunt; & hanc dictorum accommodationem, sensum Scripturæ mysticum appellarunt. Error ipsorum in eo latuit, quod non certi, & genuini principii sensum mysticum cognoscendi & eruendi memores fuerint, rationemque habuerint. De *Judaorum* mystico sensu in Scripturam illato, speciatim conferas M. JOHANNIS JUSTI LOSII Dissert. Philol. de *Hebræis veteribus Christum Scripturæ scopum studiosè olim querentibus*. Hale, 1709. & D. MOSHEMII dissert. Thcol. de *Judaorum statuto Scripturæ sensum inspicendi*. Helmstadii 1728.

non videmus. Inprimis cum Spiritus S. officio suo non defuerit, sed in novo præsertim Testamento fidelem divinorum factorum interpretem tam explicite, quam implicite se præbuerit.

§. 8.

Possemus sententiam nostram multis magnisque autoritatibus exornare pariter ac munire, *b.)* contra eos præcipue, qui aliorum autoritates maximopere sectari solent, nec pronunciare quicquam audent, quod non ab aliis magnæ autoritatis hominibus pronuntiatum audiverunt. Equidem unusquisque sensu suo per nos abundet, benevole tamen audiat rationes, quæ nos inducunt, ut criterium a nobis allegatum pro unico & vero habeamus 1.) *Extra dubii aleam positum esse putamus, Spiritum Sanctum serio voluisse, ut de sensu suo in Scriptura indigitato certissime hominibus constet, quibus per illum ad æternam salutem viam pandere voluit.* Enimvero quantæ dubitationi exposuisset homines, si mentem suam de hac vel illa re scitu necessariâ, per aliquod factum aperuerit, nec vero simul perspicue docuerit, an hoc vel illud factum symbolicum sit, nec ne? & quænam genuina huius facti sit intentio, ab hominibus cognoscenda, & in usus suos

B 3

ver-

- 6) Et ut ne plane ἀσύμφοροι discedamus, sequentia allegare iuvat testimonia. BUDDEUS l. c. p. 128. monet: Illi revera typi sunt, qui ex ipsius Scripturæ S. indicio ad antitypum aliquem referuntur, quosve innatos vocare solent. D. CHILADENIUS diss. de Theologia Emblematica p. 38. Quod Theologiam Emblematicam typicam astinet, neque hæc caret Regulis suis & Cautelis, quorsum spectat 1. Ne ea, quæ typica non declaravit Scriptura, protinus pro talibus habeantur. Idem defendit D. ENGELCKEN Programme solenni: De inconsiderata sensus Scripturæ mystici investigatione. p. 1. Ut sensus mysticus Scripturæ genuinus divinus scil. & ab ipso Spiritu S. intentus a quolibet alio humano sc. & hominum industria excogitato rite ficerentur, cum duntaxat, qui fide in ipso loro dato, sive alibi, a Spiritu S. ostenditur & insinuat, pro geninio agnoscimus. VAL. VELTHEMIUS in dissert: De Scripturæ sensu literali & mystico §. IX. p. 10. Nulla interpretatio Scripturæ sacra canonica pro sensu mystico venditari potest, nisi Spiritus S. hunc sensum mysticum esse a se intentum in Scripturis sacris canonicis expresse revelaverit. Hæc sufficiant!

vertenda. Nonne unius actionis diversus scopus esse potest? Hariolentur itaque homines per Scripturam instruendi, quis sit genuinus scopus a Spiritu Sancto intentus! Id secum perpendens non poterit non nobiscum consentire & agnoscere necessitatem, mentem suam perspicuis verbis aperiendi, quæ circa hoc & illud factum fuerit Spiritui Sancto? 2.) *Insuper in cujuscunque generis hominum emolumentum conscribicuravit Scripturam Spiritus S. ergo verosimillimum est, eum quoque simpliciorum & hebetiorum rationem habuisse cum Scripturam inspiravit.* Sed horum ædificationi non levem remoram injecisset, si per facta symbolica mentem suam quidem expressisset, non vero revelasset, quænam facta pro iis sint habenda, & quid per illa indicatum voluerit. 3.) *Neque fatiliorem viam deprehendo Pyrrhonismum in Scriptura S. & religionis christianæ veritatibus introducendi; quam licentiam, aliisque permissam sibi citra Spiritus S. testimonium facta ejus mystice explicandi.* Profecto cerei nasi speciem tunc præ se feret Scripturæ S. sensus, si cuilibet vivaci ingenio permissum erit sensum mysticum formandi & fingendi. Constat de TA. BURNETO, quod per hypothesein de sensu Scripturæ mystico ubique querendo historiam creationis in meram allegoriam verterit. in *Archæol. Philos.* L. 2. c. 7. seq. nec non de R. MAIMONIDE, quod historiam lapsus allegorice explicuerit. HERMANNUM von der HARDT diluvii historiam pro ænigmate belli Scythici habuisse; & THEODORUM ANTONIDEM, Ecclesiasten Belgam in JOBI historia ecclesiæ N. T. factorum typica symbola quæsisisse. i.) DRISSENIUM autem & HERMANNUM DEUSINGIUM historiam N. T. de Salvatore nostro tam in typos morales, quam propheticos convertisse, ex Scriptis ipsorum liquet, quibus adhuc lon-

i) Confer. L. JO. HENR. a SEELEN dissert. Theol. quæ Hypothesein Exegeticam de Diluvio Anigmatico examinavit. Rostochii 1725. & D. JO. SCHMIDII Diss. Theol. quæ in sententiam de Mystico historia Jobæ sensum inquiratur. Lipsiæ 1703.

longius processit JO. CHRISTIANUS LANGIUS, & singulari historię sacrę capita hieroglyphice interpretaturus in *der Grundlegung zu einer realen Kirchen-Historie des Alten Testaments*, quæ prodiit Lipsiæ 1717. 8vo. 1.) quamobrem etiam recentissimus ille Anti-Scripturarius THOMAS WOLGASTON in Angliâ hæc methodo Scripturæ certitudinem labefactare annisus fuit, ut historias & miracula in N. T. libris enarrata allegorice, & typice explicanda esse docuerit, in Tractatu suo, quem *Londini* 1727. prodire curavit sub rubro: *A Discourse on the Miracles of our Saviour in view of the present Controversy between Infidels & Apostates.* 4.) Bona intentio non sufficienter defendit animos insensu Scripturæ mystico prosequendo luxuriantes. Sed nobis contra Spiritus S. mentem & Exegescos sanioris regulas æque impingere videtur, qui Christum cum COCCEJO, ubique invenit, ubi non latebat, quam qui cum GROTIUS nunquam eum reperit, ubi tamen se detegendum præbuerat. m.)

§. 9.

Maxima igitur cautione opus esse existimamus, antequam nobis aliisque persuadeamus, hunc illumve locum Scripturæ mysti-

1) Hic LANGIUS a cel. D. BUDDEO *Isagoge sua Historico-Theologica* p. 875. Pastor Budisinenfis salutatur personarum confusione, ex nominum æqualitate orta. Pastori enim Budisinenfi pronomen est ANDRÆ WILHELM, neque hunc Tractatum edidit. Quod cum venia huius summi viri annotasse nobis licuerit. De ipso instituto autem rectissime iudicat BUDDEUS l. c. Hanc methodum Scripturam sc. hieroglyphice interpretandi, si semel admittamus, præceptorum factorum, quibus christiana religio innitur, labefactandi certitudinem aliis occasionem dabinus.

m) Quamvis ille faciliorem veniam, quam hic impetrare possit. Audiamus WITSIUM in *Oecon. Fæd. DEI*. L. IV. 6. §. 8. hac de re ita differentem: Licet modus in rebus sit, tolerabilius eum peccare existimem, qui Christum se videre arbitrat, ubi fortasse sese non ostendat, quam qui eum videre renuit, ubi se clare satis offert. Alterum enim indicium est animi Christum diligentis, plurimumque & vel minima, vel fortasse nulla data occasione de eo cogitantis: Alterum segnem animum arguit, & qui tardus ad credendum sit. Qualis se in Socinianis & magno ceteroquin GROTIUS prodit, plura passim ita torquentibus ut nihil cum Christo commune habere videantur.

mystice interpretandum esse. Erraverim? Si dixerō, astutum diaboli stratagemma esse, quod vel piis hominibus sub optimā intentionis colore & pallio persuaserit, sensus mystici terminos plus iusto ampliare; ut apodixi scilicet privaret Scripturæ interpretationem, quam consequi potest, si non ipsimet pro lubitu sensum mysticum Scripturæ inferamus, sed ex illa efferamus nonnisi a Spiritu S. indigitatum. Saltem in senso christianæ religionis inimico, PORPHYRIO inquam, nimium mystici sensus studium occasionem suppeditavit, Scripturam pariter ac religionem christianam summæ incertitudinis accusandi. Labet allegare, quæ citat CLERICUS locum; n.) quo PORPHYRIUS, queritur Scripturæ interpretes ἀνιγμᾶτα τὰ φανεῖς λεγόμενα κομπᾶσαντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, ὡς θεοπνεύματα πλήρη κρυφίων μυστηρίων, διὰ τὴν φύσιν, τὸ κρυπτόν τῆς ψυχῆς καὶ ἀνοητείας ἐκείνης ἐκάλειν ἐξηγήσεις. Postquam ea, quæ aperte dicta sunt, *enigmata esse jactaverant*, & quasi oracula plena occultis mysticis veluti numine adflati dixerant, tumore orationis iudicio fascinato, explicationes suas protulisse.

§. 10.

Optandum esset, ut, quam promissit, Theologorum, dum viveret nemini secundus, GODOFREDUS OLEARIUS, sensus allegorici historiam, postquam præmatura morte orbi est creptus, contexeret aliquis eruditum a necessariis hujus materiæ adminiculis sufficienter instructus; v.) notatis simul abusibus, quos modo crassiores, modo subtiliores commisissent interpretes. Appareret certe ex illa, quod pars *Stoicorum allegorizandi metodo*, pars *bonæ intentionis præjudicio* occupata fuerit; vel

mucosæ

n) Critica sua P. II. p. 350. Edit. Lips.

o) Observationibus suis in Matthæum. p. 155. Grata interim mente prosequimur, quæ nobis hac de re traiecit summo reverendus D. BUDDÆUS Institutionibus suis Theologia Dogmaticæ. p. 185. Præterea ad cognoscendam mysticæ Scripturæ interpretandi methodum faciunt, quæ larga manu docet et PFAFFIUS Dissert. de recta Theologia typica conformatione. Tubingæ 1723. habita, cujus Capite II. recenset varios excesses, ab interpretibus in mystica Scripturæ Explicatione commissos. Conferri & legi etiam meretur D ENGELKENII Programma supra a nobis laudatum.

mentis etiam simplicitate laboraverint; vel denique inclarescendi studio acti fuerint; quicunque in sensus mystici indagatione terminos transilierunt.

§. II.

Nostrum in presenti non est, sententiz nostræ substernere exempla. p.) Id modo nobis ipsis commendatum habebimus semper, ne nosmet ipsi hac in re excessum perpetremus. Maluimus igitur unicum idque certissimum sensus mystici criterium eligere, & nobis ob oculos ponere; quam longe plura supponere; quæ post alios etiam tradidit CL. RAMBACH in pererudita *Commentatione sua Hermeneutica de sensus mystici criteriis ex genuinis principiis deducta, necessariisque cautelis circumscripta*; alboque lapillo notat; tamen inter cautelas circa hoc studium primam ipse statuit: *Cavendum est, ne omnia, quæ in medium allata sunt, criteria eodem loco habenda esse putemus.* Negari enim non potest, quod non omnia ad eundem certitudinis gradum Scripturæ scrutatorem perducant. Imo in *Institutionibus hermeneuticis suis.* p. 72. largitur cum cl. AUGUSTO PFEIFFERO *Thesaurus hermeneutico* cap. III. can. XL. p. 170. *Sensum mysticum non esse argumentativum; b. e. non suppeditare firma ac solida argumenta, quibus dogmata fidei inadiscentur, si res illa arcana tantum ab interprete probabiliter inferatur, & non ab ipso Spiritu S. vel in loco, vel alibi explicetur. Spiritus enim ille divinus est optimus verborum suorum interpret, unde ex dictis ejus nihil potest apodictice inferri, nisi id vel verbis manifeste contineatur, vel ex verbis prone sequatur, vel alibi ab ipso doceatur.* Quam ob rem vero præter Spiritus S. testimonium adhuc alia sensus mystici criteria sibi ipse elegerit, divinando haud assequi licet.

§. 12.

Causam certe nullam videmus, quæ nos cogat plura in codice

C

dice

p) Dabunt ea jam laudati Autores. Quos præter conferri etiam potest D. BUDDEUS Dissert.: *De Idoneo Scripturæ Interprete.* p. 17.

dice sacro recensita facta symbolicis annumerare, quam quæ ipse Scripturæ Autor, felicissimus verborum & factorum suorum interpret Spiritus S. nos docuit. Quæ enim ad salutem nobis sunt necessaria scitu, & per verba & facta ab ipso explicata sufficienter tradidit nobis Spiritus S. quid opus est alia perferutari loca, & in iis mysticum Scripturæ sensum cum animi fluctuatione venari? Quod si e re nostra iudicasset plurium factorum scopum a DEO sibi præfixum nobis revelare; neque nos authentica interpretatio hodie deficeret. Sed cum illa nos destitutos voluerit Spiritus Sanctus, æquiescamus in eorum, quæ jam nobis suppetit, explicatione; utrum plura iis symbola esse debeant, DEO relinquamus. *q)*

§. 13.

Abstine a nobis quam longissime, ut sedulum Scripturæ scrutinium a Christo nobis mandatum arctioribus justo limitibus circumscribamus, ut potius illud studium singulis Theologiæ cultoribus omnibus modis commendemus. Nec sumus nescii, multa adhuc meditanda relictum iri posteris, si vel singuli omnes vitæ nostræ dies & vires exequendo illi præcepto consecraverimus, & quo nobis datum est, penetraverimus. Saltem non confidenter gloriemur, verum certumque facti cujusdam divini scopum nos invenisse, si quis nobis Spiritus S. testimonio

---

q) Nobis quidem dubium videtur, quin omnibus sit satisfacturus HERM. WITSIUS, quando æconom. sæd. Lib. IV. cap. VI. p. 638. docet: *Non asserendum est, infallibili auctoritate ad expositionem typorum, opus esse, vel omnes V.T. typos in novo esse expositos. Non prius Cur enim magis infallibilis auctoritas in typorum, quam in Prophetiarum, aliorumque Scripturæ ænigmatum interpretatione exigitur? quum constet, DEUM etiam per typos ecclesiam docere voluisse, & typorum explicatio sæpe nunc longe facilius sit ob distinctam cognitionem antitypi, quam multarum Prophetiarum. Non posterius. Cur enim malumus credere, omnes typos Christi explicatos esse, quam omnes Prophetias de Christo. Tenendum igitur, Doctores Θεολογίας viam nobis methodumque demonstrasse, qua in typorum elucidatione procedere debeamus, & Clavem tradidisse, ad abdita illa referenda.*

nio destitutis arridet : sed humili animo fateamur ; hoc , & illud factum hac ratione quidem ad aliud quid accommodari posse ; non tamen extra dubium posito , quod hæc accommodatio sit verus ille sensus a Spiritu S. intentus. Verendum alias , ne veræ exgefeos studium plus supprimatur quam evehatur. Si quidem allegoricam Scripturæ interpretationem inire valet , qui linguarum S. notitia leviter , vel prorsus non imbutus est , si modo ingenii vivacitate valeat ! Quot inertes igitur , & imbelles interpretes Scripturæ explicationem aggredientur , si allegorias & typos ubique evolvendos credamus.

§. 14.

Haud quidem ignoro , dissentientes ad divum Pauli oraculum. Hebr. IX , 5. 6. provocare , & autmare , Paulum eodem ansam præbuisse , suoque labore in explicandos V. T. typos collato tantum prævisse Scripturæ lectoribus & interpretibus , ut de reliquis etiam Scripturæ locis meditentur , & sensum mysticum exsculpendi : *) at vero nobis probandi nervus subobscurus imo nullus videtur. Allegatis enim a se quibusdam tabernaculi partibus mystice interpretandis addit : *περὶ ὧν οὐκ ἔστιν ὀρατὸν λέγειν κατὰ μέτρος.* Quibus verbis nonnisi docetur , quod hæc symbolicas tabernaculi partes nominatas ad Christum & regnum ejus prolixè referre & cum ipso conferre in PRAESENTI non sustineat. Quo autem modo ex iis colligi potest , quod præter facta ab ipso Spiritu S. vel *explicite* , vel *implicite* explicata , plura contineat codex sacer a lectoribus strenue investiganda & eruenda ? Sint ! Sed latere voluit eadem nos DEUS. Hinc neque latius exspatiemur , quam nobis est concessum. Semel atque iterum jactatur clavis ab Apostolis nobis tradita ad reserandum Scripturæ S. sensum mysticum ; quænam vero sit illa præter ipsorum exemplum , hætenus me latuit. Ex illo au-

C 2

tem

*) Confer cl. RAMBACHII *institutions hermeneuticas*. p. m. 172. seq. —

tem firmiter concludi non potest; quod aliis Scripturæ locis sensus mysticus sit quærendus, quam quæ indicarunt viri & 16. *πρωτολ*. Sed si Spiritus S. clavem nobis tradere voluisset, ad referendum sensum mysticum in aliis locis latentem quam quæ ipse luci exposuit: necesse fuisset, ut regulas interpretandi divina symbola nobis præscriperet; quæ autem ne quidem faciunt.

§. 15.

Hodie celeberrimi COCCEJI sectatoribus varii excessus in *Scriptura S. sensu mystico* tribuuntur. s) Ipsi suam causam dicant! nobis in præsentī constitutum est in rationes inquirere, quibus ducti *miracula a Servatore nostro edita symbolicis annumerant factis*, iisdemque sensum mysticum inesse sibi aliisque persuadere satagunt.

§. 16.

Præ aliis *sensum miraculorum Christi mysticum* sibi eruendum sumserunt cel. CAMPEGIUS VITRINGA, cuius *meditationes in miracula Christi in Germanicum idioma translata Anno 1727. prodierunt*; & doctissimus LAMPIUS in *pereleganti Commentario suo in Evangelium Johannis*; præmissis novem argumentis, qui-

---

s) Conf. D. ALBERTI Dissert. de Cartesianismo & Coccejanismo, nec non cl. WEISMANNI *Introduct.* in H. E. P. II. p. 921. seq. In Batavis huic sententiæ magno cum animi nisu postremo se opposuit PET. JONCOURTIUS *Ecclesiastes olim Hagienſes Reformatus Gallus*. Sed tot tantosque adversarios in se concitavit, ut officio suo excidere nolens palinodiam canere fuerit coactus. Adeo hæc methodus se commendaverat! Historiam controversiæ illius tradit PFAFFIUS dissert. *de recta Theologia typica conformatione* pag. 31. Suoque Schediasmati de *Palinodia S.* inseruit FEUSTKINGIUS pag. 28. Nobis hæc in controversia & ab ipsis COCCEJANIS & a nonnullis eorum adversariis sensus mysticus cum allegorico & Prophetico sæpissime confundi videtur. Illi enim nunc allegorice accipiunt, quod proprie erat explicandum; nunc Prophetiam esse credunt, ubi Spiritui S. in mentem non venit; nunc factum aliquod symbolicum esse credunt, quod in eorum censum non erat referendum. Sed hoc omnia paræromata sub sensus mystici indagationis specie committunt.

quibus suam, & qui cum ipso hac in re faciunt explicandi methodum strenue confirmare nititur; quorum etiam nonnulla adoptavit cl. RAMBACHIUS laudata commentatione *de sensu mystico*, sensum miraculorum Christi mysticum adstructurus. Si qua plura & forte digniora argumenta ANTON DRIESSENIUS in libro belgica lingua conscripto, *de miraculis Christi*. Ultraj. 1717. 4. edito, protulerit; iis dijudicanda relinquo, quibus libri copia est.

§. 17.

Missis itaque aliis excessibus in Scripturæ S. sensu mystico a COCCIANIS haud raro commissis ad veritatis trutinam, examinabimus argumenta, quæ cel. LAMPIUS pro stabilienda sententia in medium protulit; *miracula & fata Christi symbolicis factis annumeranda esse*. Et ut eo clarior sententia ejus affulgeat, audiamus ipsum LAMPIUM institutum suum l. c. P. I. p. 272. infirmantem: Scio, quam tenuiter viri quidam docti de sensu allegorico, seu mystico, tum totius historiae sacrae, tum sigillatim Evangelica sentiant. Neque tamen cum plane negligendum duxi, sed brevius saltem indicavi, quoniam historia notabiliores viarum DEI ac beneficiorum spiritualium typum secundum intentionem Spiritus Sancti habere possint. Neque piget adscribere exemplum. Miraculum Christi, quod in Cana Galilææ edidit hunc in modum mystice interpretatur autor: Videamus nunc, quam belle circumstantia omnes exprimant jucundam illam rerum immutationem, quæ cum adventu Domini erat expectanda. Ita enim censemus optime significationem totius historiae sibi congruere. Nuptia hic non concinne possunt exprimere Oeconomiam N. T. quia ipse Jesus non est Sponsus in his nuptiis, sed alius quidam ignotus. Intelligimus igitur Oeconomiam Mosaicam, quæ non tantum ob fœdus sinaiticum connubii cum DEO instar habebat. Ezech. XVI. Sed in qua Ecclesia judaica etiam suos speciales maritos habebat, administratos legis Mosaiscæ; quod fundamentum est allegoria, quæ Rom. VII. 1. seq. occur-

rit, ubi Lex dicitur dominari, tanquam maritus homini, & Judaei considerantur, tanquam mulier huic viro subiecta. Hoc supposito omnia facile fluunt.

1.) Sponsa est Cathedra Moysis. Sponsa vero Ecclesia Judaica, cognata Jesu, quia ille etiam ex Israële secundum carnem. 2.) Nuptiae depingunt Oeconomiam post desponsationem per foedus sinaiticum secutam, qua sua etiam bona habebat, in quibus latandum erat Israeli. 3.) Nuptiae erant in Cana Galilae, in loco, ubi balneum purificationibus legalibus destinatum aderat. Nomen Cana convenit cum כנא acquirere; Judaismus erat acquisitio Domini. Templum autem cum perpetuis suis purificationibus & lotionibus balnei instar habebat. 4.) In illas Nuptias Jesus venit tertio die, quod non incommode ad tertiam Oeconomiam a quibusdam refertur. Non absurde hic posset tertia periodus Oeconomiae Mosaicae intelligi. Dierum enim Emblemata valde lata in Scriptis Prophetis est, ad varia intervallorum genera adumbranda. S.S. 5.) Mater Jesu erat illic; Scilicet caelestes ille Solima, Sara ad libertatem pariens, semen electum, quod in externa communione foederis cum carnali Israele stabat. 6.) Jesus ipse ad nuptias vocatus est, in itinere huic appellens; non enim duntaxat erat Dominus, qui querebatur. Mal. III, 1. Sed etiam cum in terram veniret, ipsi Primores Judaeorum videri volebant, Christi esse cupidi, & facile potuissent persuaderi ad illum pro Messia recipiendum. S.S. 7.) Invitatur Jesus, venit: non subtrahit se commercio cum illis, qui propiorem ejus amicitiam querebant. 8.) Cum veniret, deficiebat vinum. Deerat verbum gratiae & omnia beneficia ad salutem & consolationem peccatoris spectantia. 9.) Mater indicat istud Domino. Ecclesia ex reliquiis seminis sancti inter Israelem constans, misericordia tacta fuit ob penuriam Israelis, secundum carnem, & anxie DEum quae sivit, ut gratiam suam etiam vellet ceteris indulgere. 10.) Dominus corripit propterea matrem, quia vult tempora & opportunitates DEo relinquere. Act. 1, 1. 11.) Hora ejus nondum venerat, nempe quam plena revelationi gloriae suae

sua in conversione totali Judæorum & concessione largissima mensura Spiritus destinaverat. 12.) Præceptum a Matre servis datur. Servi hic designant illos evangelii ministros, qui in circumcissione occupati erant, quorum officium erat, ut Domino & instructioni Spiritus ejus in omnibus morem gererent. 13) Sex hydria lapideæ, ad purificationem destinata, sed, ut videtur, quoad magnam saltem partem vacuæ, designant partem quandam contemptam populi, aqua tamen doctrinæ salutaris in Mose ac Prophetis expressa hætenus ignaram. 14) Hydrias aqua pura & viva implent ministri. Apostoli & cooperarii eorum multos ex ipsa plebe per Scripturas convincunt, atque ad plenam veritatis cognitionem perducunt. 15) Aqua illa in vinum optimum convertitur. Prophecia mutatur in Evangelium, quod uberrimam consolationis & latitæ spiritualis materiam præbet. 16) Architrictinus potest symbolum esse præcellentis cujusdam ministri, qui serius, quam reliqui mutationem illam Oeconomiam per se ferat, & qui præstantissimum deinde testimonium eidem exhibebat: quæ in neminem melius, quam Paulum quadrant. 17) Commendatur vinum sponso, cujus tamen responsum recitetur. Offertur mustum novum Evangelii ipsi primoribus Judæorum; sigillatim per Paulum, sed non recipitur. 18) Interea fides vera Ecclesiæ & primitiarum ex Judæis magis magisque confirmatur. (r) Hac ingeniola methodo utitur Cl. Autor in reliquis etiam Christi miraculis interpretandis. Exempla legantur apud Autorem.

§. 18.

Illud etiam probe tenendum est, interpretes huic sententiæ inservientes, non in unam referendos esse classem omnes; Sed duos quasi efficiunt cohortes ipso LAMPPIO observante l. c. P. I. p. 276.

- (r) Præferenda est huic interpretationi dissertatio, quam de VI hydriis Canæ Galilææ, earumque mysterio conscripsit HENRICUS JACOBUS van BAS-HUYSEN. Servestæ 1725. Inhæsit enim sensui verborum literali indagando, & hujus miraculi mysterium in eo rectissime posuit, Christum ostendere voluisse se Messiam esse.

p. 276. alteram constituunt, qui universam historiam N. T. evangelicam in allegoriam convertunt, & in illa fatorum ecclesie catenam exhibere satagunt. Ad quam dubio procul pertinet JO. GEORGIUS BELLERSHEIMUS, in cœtu Reformatorum qui Sigenæ Nassoviorum Christo colligitur, Pastor; *qui Exercitationes Typico-Propheticas de fatis Christi insignioribus mysticis in fatis ecclesie, & unoquoque fideli, cum consuetudinibus practicis* Herbornæ Nassoviorum, 1718. edidit. Nec non HERMANNUS DEUSINGIUS in *Demonstratione Allegoria historica N. T.* a quorum instituto autem se discedere fatetur LAMPIUS, donec illius firmitatem magis perspexerit. Sed in altera classe ponendi erunt qui cum Cl. LAMPPIO forte non singulis N. T. historiis, nec in una serie, sed quibusdam nonnisi futura Ecclesie fata, sparsim repræsentari credunt.

§. 19.

Erit nobis cum hujus posterioris catervæ membris in præsententi controversia. Disquiremus, utrum *ulli miraculorum Christi sensus mysticus* adscribendus sit, nec ne? neque melius expedire nos possumus promissa, quam ut argumentis pro illorum sententia luculenter propositis responsionem nostram subiciamus. Ea aurem humanitate & Cl. LAMPPIO, & alios sententia illius ad dictos fore speramus, fore ut haud inique ferant, in principia sua nos inquirere, & publice exponere, quo talo stent argumenta, quibus mysticum fatorum & miraculorum Christi interpretationem superstruunt. Equidem non nescimus virum tam eruditione, quam autoritate nobis longe majorem promississe hanc sententiam sub incudem revocare. (u) Cum vero iis nondum stetiſſe, præterea gravioribus subinde officiis exornari & onerari videamus; neque

(u) Est ille venerandus Abbas D. MOSHEMIUS; qui in Dissert. *de signis Temporum dijudicandis* ad Matth. XVI, 3 pag. 18. integrum Tractatum de *Typis N. T.* & in eo simul Cl. LAMPPII sententiam ad veritatis amussim examinare pollicitus fuit.

neque nobis aliquis in pejorem partem interpretabitur, nos ad aciem incundum accinctos, quid argumenta hujus sententiæ valeant, discutere velle. Sanctissime in nos recipimus atque profitemur, nos hanc pugnam hermeneuticam ita paraturos esse, ne fraternam Christianorum charitatem lædamus, (v) sed seposita dicentis consideratione, nonnisi quid dixerit, ad veritatis amulsum examinemus.

§. 20.

Proxi esse possemus in recensendis & extollendis, quæ in se habet egregia multum jam laudati LAMPII commentarius Evangelium Joannis illustrans. Sive enim eruditissima prolegomena, sive accuratiorem Capitum analysin, sive solertissimam verborum & rerum interpretationem, sive largissimam illustrationum in notis textui substratis doctissimarum collectionem, sive denique tersum & amœuissimum styli nitorem consideremus; non possumus non summo reverendo, & longe doctissimo Autori decentibus laudibus assurgere. Tamen neque diffiteri nobis licet; duo nos in illo commentario desiderare: primum quidem; quod Johannis Evangelium interpretaturus non deposuerit hypothesein suam *de gratia DEI particulari*, sed ad eam divina Oracula ubique coegerit. (w)

D

Unde

- (v) Cujus vitii nonnullos hujus sententiæ adversarios accusant *Bibliotheca Biemensis* Editores CI I. p. 880. Optandum fuisset, ut in demonstratione hujus hypotheseos Autor largior fuisset, præsertim cum multi sint, qui non tantum ab ea alieni sunt, quos libenter patimur sensu suo gaudere, sed etiam, quod iniquum, a charitate alienum & in fratribus minus ferendum est, naso adunco eam suspendunt.

- vv) Utinam interpretum omnes STEPHANII GAUSSENII Theologi Salmurien-
sis vni-
versitatis recordarentur, quod præbet Dissert. suis p. 136. Ad sacrum Ex-
geseos negotium accessurus, ita animum suum componat, ut se huic vel illi senten-
tiæ addictum esse, si potest, speret, obliviscatur. Idem docet summe reveren-
dus D. KLAUSINGIUS Dissert. de oblivione doctæ argumenti scientiarum Wit-
tembergæ 1714 habita §. 6. Quamdiu quadam falsa hypothesis in animo reman-
et, tamdiu aliter fieri non solet, quin reliquis iisque veris sententiis semper se
immisceat, & instar fermenti eisdem corrumpat, vel se habeat, ut venenum, cu-
jus saltem guttula plenum vino poculum inquinat & perdit. Damna, quæ prob-
dolor inde in Scripturæ S. interpretatione se exseuerunt, omnibus nota sunt, ubi
videlicet una saltem hypothesis defensa, tot veritates sunt corruptæ & mutilatæ.

Unde cum necessario oportuit luculentissimis dictis, gratiam Dei universalem affirmantibus tenebras offundere & perverso illorum sensu, in errorem suum rapere. Sit exemplo divum Christi Oraculum sole meridiano clarius, quod Johannes C. III. 16. recenset; quam obscuravit, quam contorsit, quam pervertit illud, supposita hypothesi sua de gratia Dei particulari! Nam juxta hujus manuductionem per mundum ipsi intelligitur *non hominum, sed electorum universitas ex Judais & Gentilibus congreganda*; quam interpretationem remotis B. WALTHERI argumentis, quæ in *Harmonia sua biblica* p. 593. 594. in medium protulit, acriter adstruere & defendere allaborat. Sed præsens instituti nostri ratio nos eo non deducit, ut WALTHERUM, & quam defendit sententiam nostram de universali Dei gratia, prolixè vindicemus. E contrario illi nos diutius immorari jubet, quod secundo loco in LAMPIO desideramus; quod præter ecclesiæ suæ hypothesin, adhuc aliâ sibi principii instar hermenevtici elegerit, quam in Commentario suo, cœu Ariadneum filum fuit sectatus; *mysticum sensum in fatis & miraculis Christi latere*: Illud ipsum est, quod novem argumentis confirmare annis fuit, a nobis præsentî commentatione ad veritatis trutinam examinandis.

§. 21.

Servabimus ordinem in respondendo ad argumenta, qui in proponendo ipsi placuit. Saltem hoc loco generalioris responsionis præmonito, dissentientes Spiritus S. & Servatoris nostri optimi testimonium deficere, quod fata ejus & miracula ad unum omnia symbolicis accensere factis, & mystice interpretari debeant. Ergo controversia omnis eo redit, ut rationibus aliunde petitis & Spiritus S. testimonium hoc de negotio æquipollentibus confirmetur institutum. Quales num sint futuræ, quas protulit Cl. LAMPIUS, nunc perspiciamus.

§. 22.

Primum inquit: *Historia Christi adhuc certo respectu pertinet ad*

ad historiam Oeconomiae V. T. cujus typica ratio minori contradictioni est obnoxia, ut in opere nostro vernaculo de Myſterio foederis gratiae. L. III. c. 3. probavimus. Nam initium N. T. quod ante mortem Domini aperiri non poterat, fingendum proprie est in effusione Spiritus S. ruderibus interea V. T. usque ad excidium Hierosolymitanum subsistentibus.

§. 23.

At enim vero hæc conclusio non citius firmabitur & concedetur, donec principia, ex quibus illam elicuit, magis probaverit; tam quod *historia Christi ad æconomiam V. T. historiam pertineat, quam quod V. T. æconomia omnis sit typica.* Utrumque ab Autore & quem sequitur Cel. COCCEJO supponitur, non digne satis probatur. Collocat Novi Testamenti auspicia demum sub mirandam Spiritus S. effusionem. Nobis vero cum Johannis Baptiste nativitate & præconio &, quæ secuta est, Christi nativitate apparuisse videntur; quia non solum Christus Matth. XI. 13. graviter monet: πάντας οἱ προφῆται, καὶ ὁ νόμος ἕως ἰωάννου προφῆτευσας, atque hisce verbis Prophetarum V. T. terminum in adventu Johannis ponit; Insuper prædicat: *Regnum Cælorum advenisse!* quæ paraphrasi N. T. tempus designari ipse COCCEJUS docuit! (x) Sed ipse adeo Johannes sermones faciens ad populum, exclamat: *Regnum Cælorum advenit!* Nec non divus gentium Doctor Paulus, Gal. IV, 4. de tempore, quo Christus fuit natus, luculentissime asserit, tunc ad finem fuisse perductum tempus, quo Deus Judæos sub ceremonialis legis jugo gubernare constituerit. (y) Quo jure igitur V. T. Historiæ Oeconomiae usque ad Spiritus S. effusionem prorogari possit & debeat, nos quidem non pervide-

D 2

mus.

(x) *Summa doctrina de Fœdere & Testamento Dei* p. 241 *tempus Novi Testamenti vocatur. Regnum Dei, & Regnum Cælorum, quia cessat Principatus hominum & Servitus in Ecclesia.*

(y) *Confer ad hunc locum elegantissimam dissertationem Juridico-Criticam FRID. CHRISTOPHORI NEUBOUR inſectam Biblioth. Bræmensis Cl. V. p. 49.*

mus. Equidem probationis loco avert, quod N. T. initium ante Domini mortem non aperiri potuerit? Sed cur non? Nam pro Christi satisfactione non tantum mors ipsius piacularis est habenda, sed integra ipsius passio, quam per omne tempus, quod hac in terrarum orbe degit, patienter pertulit; nec non vita ipsius sanctissima. Synagogam vero Judaicam non impetu uno, sed successive & honeste sepeliri voluit sapientissimum Numen. (2) Quare nec circa tempus effusionis Spiritus S. prorsus abrogata fuit; constat enim divum Paulum vel post illud temporis spatium curasse, ut Timotheus ad christiana sacra conversus circumcidere-tur. a) Præterea consultum etiam duxit, ut Christiani abstine-rent ab eorum ciborum usu, qui per Leviticam Legem prohiberi erant, ne cui simpliciori scandalo essent, collatis Rom. XIV. & XV. Ergo gratis asseruisse videtur LAMPIUS ante mortem Christi N. T. Oeconomiam aperiri non potuisse, cum ad æconomiam N. T. omne Christi meritum ejusque historia pertineat, quod & viven-do & moriendo ex asse perfolvit. Sed neque tunc procederet ar-gumentatio, si vel Cl. LAMPPIO concederemus, tempus, quod Christus in carne exegit, adhuc referendum esse ad V. T. Oeco-nomiam; quod eam ob causam Christi historia pro typica sit ha-benda. Demonstrandum primo erat omnem vet. T. historiam

ty-m-

- (2) Dicitur Cl. PFAFFIO. *Dissertatione de Abrogatione Legis ceremonialis etiam apud Judæos p. 13.* Non uno eodemque actu lex ceremonialis, sensim sensimque abrogata fuit. Scilicet Christo adventante languere cepit, morte autem Christi & ipsa mor-tua est, ita tamen ut hactenus indifferens servata adhuc fuisset, & Apostoli per pe-culiarem *συγκαταβασι* infirmis fratribus sese subinde accommodarent. Donec Pseudopostolus necessitatem servanda legis urgentibus mortifera facta est Gal. II, 5. V. 3. Dignum etiam notatu est, quæ Cl. PFAFFII antecessor D. JO. WOLFGANG IÆGERUS *diff. de Abrogatione V. T. annexa Tractatui suo de Fæderis Gratiæ p. 23* monet Antiquatio V. T. non est facta simul & in uno quasi mo-mento, sed per intervalla & gradus quorum 1) erat circa Johannis 2) circa Christi præconium. 3) Christi mortem. 4) Resurrectionem. 5) post sufficientem ecclesiæ informationem. quos præter duos viros h. etiam laudanda est: D. SONNTAGII *Diff. de Synagoga cum honore sepulta*, Altorffii 1702.
- (a) coll. Aët. XVI. 3. & D. LANGIO *commentatione de vita Pauli p. 69.*

symbolicam esse, donec ad historiam Christi firmiter concluderetur. Certum est, plurima, quæ V. T. præsertim in divino cultu contigerunt facta, symbolica fuisse, interprete ipso Spiritu sancto, in N. T. libris. Sed omnibus ac singulis V. T. factis, & igitur Christi etiam factis tacente Spiritu sancto affingere symbolicam interpretationem nobis quidem nimis incertum, imo temerarium videtur.

§. 24.

Nihilo minus tamen ex hoc pirori lubrico argumento arctissime deducit secundum; Tradit enim: *Christum secundum humanam naturam sub fœdere sinaitico fuisse; cujus rationem plane typicam ab omni parte fuisse. Hoc, si admittitur, pergit Autor, ut cum ratione de eo dubitari non posse existimamus, inde sequitur, loca, in quibus Jesus versatus est, gloriamque suam revelavit, typicam habuisse rationem, & festa, qua Jesus celebravit, fuisse typica. Cum autem omnes persone illustres V. T. quæ sub fœdere sinaitico erant, per typorum atque umbrarum tractationem, ipsæ quoque typicam rationem induerint, hinc idem, ut de persona maxime illustri Servatoris nostri censeamus, facile inducimur.*

§. 25.

En plures in uno argumento paralogismos! *Fœdus sinaiticum fuit typicum; Christus fuit sub illo; E. Christi facta sunt typica.* Nervum argumentandi nos quidem ignoramus. Si dicendum, quod res est; Christum sui ipsius typum efficit autor. Certe non κατ' ἀναλογίαν Scripturæ; e contrario docentis; Christum legis, sc. ceremonialis & leviticæ, typos Christi exhibentis esse τέλος finem, Rom. X, 4. hanc vero ipsam legem per fœdus sinaiticum ab autore denotari credimus. Erat Christus ὑπὸ νόμον. Gal. IV, 4. Singula enim levitici cultus festa, & singulos ritus sanctissime observavit; sed non sub typi schemate, sed ut omnem Patris legem adimpleret; adeoque & ipsam legem ceremonialem; contra quam Judæi multifariam impegerant. Nec

interfuit levitico cultui, tanquam *persona illustris*, quo nomine sacerdotes & Levitas insigniri posse putaverimus; sed tanquam plebs Judæorum, quæ sacerdotali dignitate non gaudebat. Præfigurabant sacerdotes summum sacerdotem nostrum Christum, suum ipsius corpus pro peccatis hominum imolaturum: quis vero dixerit; reliquos etiam Judæos, boves & agnos pro peccatis suis offerentes, ut mactentur, vel Regali adeo diademate cinctos, Christi typos fuisse; ille enim non sui, sed humani generis ergo se mactari permisit. Ergo nec typi rationem habere potuit; cum levitico cultui non persona illustris, sive sacerdotis ad instar interfuerit; sed tanquam Judæi alii; quos hodie laicos jus canonicum appellare jubet. Præterea non tantum de iis Christi factis in præsentia quæstio movetur, quæ fœdus sinaiticum, sive Lex ceremonialis ipsi dictitavit; utrum pro symbolicis sint habenda, nec ne? Sed de factis satisque Christi, etiam extra legis ceremonialis observationem constituti; utrum symbolicam rationem habeant, nec ne? e. g. an miraculosa mutatio aquæ in vinum, mystica & symbolica sit actio? Atque illud certe non ex hoc principio confirmari poterit: quoniam Christus sub fœdere sinaitico fuerit; ejusque ratio typica extiterit: probandum ante omnia erat, quascunque actiones personarum illustrium V. T. in communi vita editas, typicas fuisse; & vel hoc supposito, asseri non poterit, Christum fuisse personam illustrem, & sacerdotem sui ipsius typicum.

§. 26.

Tertium argumentum ab analogia petit, quæ inter DEI opera deprehenderetur a sapientissimo consilio DEI procul dubio derivanda; quo attendentibus ad illa voluit indicare, quod omnia unum eundemque autorem habeant, qui per hanc analogiam hæc opera inter se connectere, unum alteri subordinare, atque ita omnia ad unum eundemque scopum & exto consilio deducere voluit. Sic non tantum inter opera naturæ & gratiæ est

convenientia, verum etiam singula singulorum operum partes admirabilem harmoniam inter se ostendunt. Quid magis in promptu erit, ut cogitemus, quam, cum omnia opera DEI sint harmonica, & prius-posterioris instar ad figuram habeat; ad eandem rationem inter impetrationem & applicationem salutis similem convenientiam extare.

§. 27.

Mirum, quæ & quanta rursus supponat, tanquam omni dubitatione majora! Dari inter divina opera analogiam; nemo certe negaverit. Singula enim ita sunt comparata, ut nonnisi unius auctoris sapientiam potentiamque ac benignitatem loquantur. Sed quod singula DEI opera symbolicam rationem præ se ferant; quod prius posterioris figuram habeat; quod salutis impetratio sit typus applicationis salutis; quod ex his suppositis colligi possit, ac debeat; facta & miracula symbola fuisse futura ecclesia facta prædientia: confidenter satis dicuntur, non probantur. Liceat ad duo postrema auctoris supposita regerere; quod ipse non tantum illos Christi actus mystice fuerit interpretatus, qui ad salutis impetrationem requirebantur; sed quoque miracula; quæ tamen ad illam non pertinuerunt. Insuper nec modo salutem applicandi rationem in ejus impetratione, sed quoque externa ecclesiæ facta in illa quævisse, & hoc modo sibi ipsi non constituisse. Duo priora supposita autem quod attinet, per varias instantias responderi posset. Primaria responsio ad illa, probationem postulat; qua Symbolica singulorum DEI operum ratio corroboratur.

§. 28.

Quarto loco suam sententiam stabilire annicitur, per ætissimam fidelium cum Christo unionem. Omnes fideles sunt unus spiritus cum Christo. 1. Cor. VI, 17. ejusdemque unctionis participes, per quam ad eandem imaginem transformantur, idque secundum similes gradus, ac Servator prævit, de gloria in gloriam. 2. Cor. III, 18. Jam vero tam æcta convenientia est inter singulos fideles, & universam eccle-

ecclesiam, ut quicquid de universa ecclesia DEI dicitur, id quoque ad singula membra applicari possit, & vice versa. Unde etiam inter vias Dei quoad ecclesiam externas, & quoad singulos fideles internas, analogiam jucundissimam passim in eodem opere adnotavimus.

§. 29.

Sed concessa fidelium cum Christo arctissima unione nondum probatum est; quod, si *Ecclesiam* dixeris, hac sub voce *Caput* ejus simul intelligendum sit. Verum hic est Scripturæ docendi *ῥεῖνος*, ut *Ecclesie* semper opponat *Caput*. Hinc salia consequentia; quod, quicquid de universa ecclesia Dei, (h. e. ex Autoris mente de membris & capite ipsorum junctim sumtis) dicitur, ad singula quoque membra applicari possit, & vice versa. Quinimo suppetunt instantiæ, luculenter docentes; Christum ecclesiæ Caput gaudere prædicatis, quæ membris ejus nunquam imponi; & ideo illa per ecclesiæ vocem nequaquam una cum capite suo simul intelligi possunt. e. g. *Christum verum Deum esse, omni peccati labe carere*, concedimus; sed quis audebit asserere; ecclesiam esse DEum, ecclesiam *ἀναπαύειν* esse. Quæ tamen propositiones rite procederent, si ex sententiâ cl. LAMPII per ecclesiam caput & membra simul innuerentur, & ad singula membra applicare liceret, quicquid de universa ecclesia DEI diceretur. Sunt etiam, quæ de *universa ecclesia* prædicari possunt; (si illam vocem de ecclesiæ membris saltem intellectam voluerimus;) quæ tamen singulis ecclesiæ membris non competunt. e. g. dicere licet: Ecclesiam collective sumtam errare non posse; a) sed quis hanc immunitatem huic vel illi ecclesiæ membro vindicaverit? Inuiti etiam videtur dissentiens arctissimo nexui, qui inter fideles viget, atque ex illo concludere: *Quod inter vias Dei quoad ecclesiam externas, & quoad singulos fideles internas analogia sit jucundissima.* Enim vero si mentem ejus subobscurè prolatam

a) Probatum ivit hanc thesiam inter recentiores summe reverendus D. SCHROEERUS Diss. de Ecclesia errare immuni. Vitemb. 1726.

latam divinando rite, assecuti fuerimus, monendum est 1.) statum controversiæ a cl. autore immutari; non enim quæritur: an fata ecclesiæ universæ externa typi sint viarum internarum, in quibus singulos fideles ducat DEUS; sed an fata & miracula Christi typi sint ac figuræ fatum ecclesiæ. 2.) Miracula Christi non universæ ecclesiæ, sed quibusdam nonnisi illius membris fuisse exhibita; hinc neque viis ecclesiæ universæ externis adjungenda esse. 3.) Circulum ingredi autorem: repetit enim Thesin suam; vias ecclesiæ externas esse typos viarum internarum quoad singulos fideles; quæ tamen firmo potius argumento suffulcienda; quam iterum repetenda erat.

§. 30.

Quod quinto loco profert argumentum, re ipsa quarti non nisi confirmatio & ulterior illustratio esse debet. Urget Prophetas sæpe non solum similibus, sed etiam iisdem dictionibus ac phrasibus notabiles maxime eventus & Christi & simul ecclesiæ N. T. comprehensisse, ut ita eandem rem bis implendam esse, primo in Christo ipso, deinde in corpore ejus indicarent. Sic constat v. g. Gen. III, 15. per semen mulieris, non solum semen sanctificans, sed etiam sanctificatum intelligendum esse, uti innuitur Hebr. II, 11. Unde sanctificato mulieris semini non solum eadem, quæ sanctificant, passiones, Apoc. XII, 17. sed etiam eadem victoria, Rom. XVI, 20. sunt prædicta. Sic sub eadem phrasi adventus Domini aliquando manifestatio ejus in carne, aliquando occupatio regni in ecclesiæ N. T. designatur, nempe, quia prior eventus cum posteriori analogiam habebat, & in eo perficiebatur. Sic Zach. VI, 12. 13. eadem phrasis bis repetitur; quando de viro Zamach dicitur: Et ædificabit templum Jehovæ, & ipse ædificabit Templum Jehovæ. Prius apte ad resurrectionem corporis Christi, posterius ad Ecclesiæ ædificium transfertur, & de utroque eadem phrasis adhibetur, quia unum opus cum altero analogiam singularem habebat.

§. 31.

Forte magis perspicua & illustriora S. S. loca a cl. Autore citari potuissent, præ iis, quæ a celeberrimo dissentiente allegata legimus, in quibus iisdem dictionibus & phrasibus tam Christi, quam membrorum suorum fata prædixerunt, & in N. T. descripserunt viri *Διόκλεους*; adeo vel in uno eodemque dicto, ex quo tamen nondum emergit duplex S. S. sensus; sed tantum unus alteri subordinatur; aut sæpe unus ex altero, quasi conclusio ex principio suo fluit. Quo referri omnino meretur, quem allegat locum ex Gen. III, 15, qui primario prædicit *victricem Christi passionem, a Satana ipsi concitandam*. Ex hac ipsa autem thesi, tanquam ex principio deduci potest; quod *illos etiam odio & inimicitia sit persecuturus Satanas, qui sententia a Christi partibus*. Et hac ratione concidit conclusio Autoris: Ergo *miracula & fata Christi sunt symbolica*. Reticuit eam cl. Autor; hinc mihi multo minus vertetur vitio, quando hisce dictis non diutius immoratus fuero. Nam me multo magis, quam cl. Autorem latet concludendi ratio. Si quid ego judicare valeo, hoc nonnisi probant ipsius dicta: *Vigere inter Christum & fideles arctissimum conjunctionis vinculum*.

§. 32.

Nec majoris roboris est sextum argumentum; quod se invenisse putat, in prophetarum more de fatiis & vicissitudinibus Ecclesie agentium, ut phrasæ mutuo accipiant ab aliquo eventu persone Christi in carne ejus implendo: quæ allusio hoc fundamentum habet, quod eadem res QUOAD LITERAM prius in persona Messie, sed & deinceps QUOAD SPIRITUM in ecclesia sisti deberet. Sic Psal. XCI. enarrantur præcipue afflictiones, quas ecclesia N. T. subire, & in quibus fidelitatem Dei experiri debebat, sed talibus phrasibus, quæ primo in ipsa Christo implementum habituræ. Sic Zach. IX, 9. equitatio Regis mansueti super asina & puledro asinae, non solum LITERALE

in

in persona Christi, sed etiam spirituale in regno ejus implementum requirebat, uti patet ex collato vaticinio. Gen. XLIX, II. &c.

§. 33.

Oedipo rursus est opus, qui ex dictis concludendi nervum ad probandam auctoris thesin revelet : *Fata & miracula Christi pro Symbolicis habenda esse ; & mystice interpretanda.* Confer huc eandem responsionem, quam §. 31. dedimus ; Illa sat superque ostendet, quantum & præsens argumentum valeat. Sed illud quoque obelo notandum est, quod cl. Autor duplicem ejusdem dicti sensum statuatur ; alterum quidem juxta *literam*, alterum juxta *Spiritum*. Primo hæc distinctio admodum est obscura & inadæquata. Nonne enim illum etiam sensum Spiritus S. indigavit, quem *litera* subministrat : Quare sensus spiritualis literali opponitur ? Secundo summæ incertitudini exponitur Scripturæ S. sensus, si eum in uno eodemque dicto duplicem esse admiserimus, Scripturæ sensus nonnisi est unus, uti sub initium hujus dissertationis fuit monitum. Aut enim per *verba*, sive propria sive impropria ; aut per *facta* verbis tam propriis, quam figuratis recensita, voluntatem suam retexit Deus. Alium vero fingere Scripturæ sensum juxta *literam*, alium juxta *spiritum*, cerebrinum nonnisi est figmentum, rei christianæ maxime noxium. Interim tamen eadem dicta ad diversa subjecta tantum non semper applicari debent ; illud vero non ob sensus duplicitatem, sed vel per modum conclusionis accidit ; ut hoc subjectum *actualiter* ; illud *virtualiter* innuatur ; vel quod summum Numen diversa subjecta sibi secundum quod æqualia statim sub hujus illiusve dicti inspirationem notata voluerit. Sed ex his nondum patet, miracula Christi symbolica esse !

§. 34.

Firmius aliquanto videtur argumentum, quod sequenti & septimo loco adhibet. *Quicumque, inquit, dicta & facta Christi propius inspicit, ille facile animadvertit, Servatorem nostrum sym-*

bolica tam discendi quam agendi rationi admodum studuisse, atque ita discipulos suos quasi manu duxisse, ut aliquid mysticum & sublime sub ejus actionibus latitare semper suspicari debuerint. In dictis frequentissimas adhibebat parabolas, quas mysteria maxima regni cælorum, variosque ecclesiæ eventus involvere, vix erit, qui dubitabit. Sed & in factis sæpe numero amabat per externa quædam & corporea signa, acumen atque attentionem aliorum exercere. Quis non agnosceret huc referendum esse, quod leprosum manu tangebatur. Matt. VIII. 3. quod puerulum in medio Discipulorum statuebat, quando docere volebat, eos qui regnum Dei intrare volebant, ei similes esse debere, Matth. XVIII. 4. seq. quod Joh. VIII. 3, seq. in terra scribebat; quod Discipulis pedes lavabat. Joh. XIII. 4. seq. & similia alia? Etenim talia procul dubio admittenda sint, similiumque par obtineat ratio, quis non existimet, plures quoque Christi Actiones eundem scopum habuisse? Quis non inde sequi fatebitur, illius, qui historię Evangelicæ mysteria rite vult intelligere, officium in eo versari, ut ad singulas actiones Servatoris nostri subsistat, & inquireat, annon in illis circumstantiis ad aliquid sublimius indicandum idoneæ fuerint.

§. 35.

Vis hujus argumenti omnis in eo se exerit, ut symbolicum factorum & miraculorum Christi sensum possibilem reddat. Sed a posse ad esse non valet consequentia. Par est similium ratio, quoad partes illorum essentielles; non æque ratione accidentium. Haud raro usus est parabolis, imo nonnunquam & symbolicis actionibus Servator, quales erant, statio pueri in discipulorum medio; pedilavium Discipulis exhibitum: Sed de eo nondum constat, quod actiones OMNES symbolicas esse voluerit. Quem sensum parabolis incluserit, vel ipsè Christus præmonuit, vel parabola subjunxit; vel ex antecedentibus & consequentibus conjici potest. Cavendum igitur sedulo, ne alium iis affingamus sensum, quam ab ipso Christo intentum, & sæpe manifestatum.

b) Præ-

b) Præterea ipse etiam Christus factorum suorum fuit interpres, per quæ docere voluit; quemadmodum patet ex Matth. XVIII, 4. & Johann. XIII, 4. sed ab his exemplis ad singula Christi facta, multo minus ejus miracula, concludere non licet. Finis enim agentis non nisi ex ipsius agentis testimonio certe & tuto cognoscitur. Hinc neque nobis licet de fine actionum & miraculorum Christi symbolico aliquid certi statuere, cum testimonium illius nos deficiat. In dubio igitur relinquamus necesse est, an symbolica actio fuerit, quando leprosum manu tetigit Christus, quando scripsit in terra; æque ac quando Christus expuit, & saliva sanavit cæcum &c. Saltem ejusmodi actionum interpretatio non innata dici potest; sed inter illatas, seu, quas rectius dixeris, humani ingenii lusus, & accommodationes re- tuleris.

§. 36.

*Octavum argumentum desumit a figuratis notabiliorum even-
tuum & factorum Servatoris nostri explicationibus in ipsa historia
Evangelica exhibitis; quas nobis ad judicandum de mystico aliarum
similium narrationum sensu insignem faciem præferre autumat. Na-
tivitatem Christi fuisse umbram nativitatis ejus in cordibus & ore
ecclesia N. T. præsertim inter gentes, innuitur in viso Apoc. XII, 1. 2.
4. 5. Glorificationem ejus in monte prælusisse gloriæ, quam tanquam
mercedem laborum suorum post exaltationem accepit, Petrus indi-
cat 2. Pet. I, 16. 17. Crucifixionem ut typum crucifixionis mystica Chri-
sti in spirituali Aegypto & Sodoma considerandam esse dicimus, ex
Apoc. IX, 8. Passionem ejus extra portam, tanquam præludium e-
xitus fidelium ex Judæis extra castra ponit Paulus, Hebr. XIII, 12. 13.
Præcipue hoc clarum, atque extra controversiam est, quoad miracula,
quorum sensus mysticus tum ex Prophetis jam adductis; tum ex
natura omnium miraculorum, a Prophetis quoque & Apostolis facto-*

E 3

rum,

b) A quo COCCEJUM, & qui eum sequuntur sæpius aberrare notavit cl.
SCHARBAU *Pæregis* - Philologico - Theologicis. P. II. p. 29.

rum, qua vim sacramentalem ad significandum aque ac obsignandum habebant; tum ex ipsius Domini addita sæpe numero explanatione demonstrari potest. Petro ob prodigiosam piscium capturam attonito Dominus dicit: Ne metue, ab hoc vivos capies homines. Luc. V, 10. Cum paralyticum Jesus in Sabbatho sanasset eo se adumbrasse operis gratia continuationem. Job. V, 17. innuit, ad defensionem, quod ista fecisset sabbatho, dicens: Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor. Cum Job. VI. quinque panibus totidem millia virorum essent cibati, statim mysterium panis vite subjungitur, & latius explicatur. Interim mysterium, quo miracula collimabant, præmittitur. Cum Jesus ei, qui a nativitate cæcus erat, oculos aperire vellet, Job. IX, 5. antea ponet: Quamdiu fucro in mundo, lux sum mundi. Cum resuscitare vellet Lazarum Job. XI, 25. 26. monet: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet.

§. 37.

Enimvero neque hoc argumentum sufficienter probat, quoad probare debet. Tamdiu conclusio, quam elicit autor, dubia manet; donec firmiter probaverit; essentialia atque hinc indissolubile factorum Christi adjunctum esse, ut symbolorum ratione gaudeant. Quo autem nondum probato ad singula Christi facta colligere non licet ab exemplis, quæ pro se allegat autor. Sed neque hæc admodum stringentia sunt. Ego quidem ea mentis acie non sum præditus, ut visionem Apoc. XII, 1. 2. 4. 5. recensitam pro antitypo nativitatis Christi agnoscere possim. Ut potius credam, ecclesiæ Christianæ plantationem & recens plantatæ fata cum parturiente muliere indefinita comparari. Multo minus perspicere possum; quod Petrus 2. Petr. I, 16. 17. glorificationem Christi in monte præludium fuisse asserat, gloriæ, quam tanquam mercedem laborum suorum post exaltationem acceperit Christus. Petrus enim, ad quos scribit, in mentem revocat, doctrinam iis propositam de adventu Christi in carnem, ejusdemque divina potentia, quam non ex hominibus sed voce

de cælo delapsa, se cognovisse asserit. Idem iudicium de aliis scripturæ locis ferri oporteret, quæ pro se militare ducit cl. dissentiens. Inprimis observandum est: Licet Christus a miraculis sæpe occasionem sumserit dicendi; nondum tamen evictum est, hos sermones mysticas miraculorum explicationes fuisse.

§. 38.

Nos in præsentī ad *novum idque ultimum* argumentum progredimur, quod cl. Dissentiens non in continua argumentorum serie, sed in nota, p. 272. subiuncta communicavit. Contenta illius adducto revocari possunt capita; (ut integræ notæ describenda supersedeamus) 1.) *Nulla commentandi ratio & antiquior & generatior, neque tantum in ecclesiæ primæva & Apostolica proxima, sed etiam ab initiis Reformationis fuit; quam allegorica.* 2.) *Sine hac Scripturæ explicationes frigida, plana & absurde evadunt.*

§. 39.

Neque vero desunt quæ huic ultimo argumento opponenda esse iudicamus. 1.) Antiquitatem errori levissimum, imo plane nullum patrocinium asserre. Quo certius est, venerandos primitivæ ecclesiæ Patres allegoriis in Scripturæ interpretatione nimium studuisse, eo incertior est utilitas, quam per illud studium rei christianæ tulerunt. Ut adeo faciliora sint cognitu huius explicandi S. S. methodi detrimenta in rem christianam, quam emolumenta. c) Absolvendi sunt culpæ. Bona intentio illis præfixa erat. Aggredebantur Scripturæ explicationem linguarum & aliorumque mediorum hermenevticorum notitia destituti. Interim aliquid potius, quam nihil dictum, ingenio suo indulgebant; quod quo vivacius, eo feracius allegoriarum d) Posteriores scellit illorum autoritas, ut quod iis licuerit, quod in iis

c) Confer D. BUDDEI dissertationem de Allegoriis originis, quæ in parvulis historico-theologicis extat. p. 139.

d) Easdem origines sensus mystici, ejus indagatione Patrum commentarii affluunt, ostendit autor anonymus libro, quem Parisiis 1727. 12mo typis excubavit, sub titulo: *Traité du sens Litéral, & du sens Mystique des saintes*

iis adhuc laudaretur, sibi etiam licitum & imitandum putarent. Hinc tot commentariorum plaustra ad nos pervenerunt, per quæ rei exegetica & christiana plura detrimenta sunt illata! Valeat igitur illa Scripturam interpretandi methodus, quæ hominum animos dubitationi exponit maxime, & non paucas rationes ministrat veritates christianas, tanquam aniles fabulas, deridendi; cum hodie majora subinde & feliciora incrementa res exegetica ceperit e) & nos doceat sensum Scripturæ cum apodixi cognoscere. Tantum abest, ut antiquitatis autoritas fata & miracula Christi omnia in symbola convertendi methodum confirmet & excuset; ut potius eam falsitatis & incertitudinis arguat. Introducta enim est ab iis, qui genuinis Scripturam interpretandi mediis destituebantur. Sicut dicentis sermoni primæva & genuina mens semper est servanda; ita & agentis scopum nulla ætas, nulla sæcula, nulla interpretis autoritas mutare debet. 2.) Iterum statui controversiæ non inhærere mihi videtur Autor; quippe qui non circa allegoricum Scripturæ S. sensum, sed mysticum versatur. Sed fortassis cl. Autori sensus mysticus & allegoricus unus est ac idem, Contra *augustinum*, more tamen plurimorum solito. 3.) Nec est, quod vereatur quisquam, Scripturæ interpretationem frigidam & absurdam redditum iri, quasi omnes illi sermones frigidi essent & absurdi, qui non absconditis mysteriis resecti essent! Sed eo facilius modo assensum lectoris consequetur interpres, quo magis literæ institit, nec a propria verborum interpretatione recessit, nisi luadentibus circumstantiis; nec factum aliquod pro mystico vendita-

Scripturæ, selon la Doctrine des Peres; où l'on fait voir l'opposition du système des Figuristes modernes aux principes de l'Antiquité sur l'Explication des Ecritures, Et la poursuite conforinité avec l'système d'origene condamné par les Peres. Atque ex hoc principio deducit conclusionem; Patrum exempla mystici sensus nimium studiosis hodie nullum patrocinium parere; quos per moderni sæculi felicitatem sufficientia Scripturam interpretandi media non destituit.

- e) Conf. D. WALCHII orat: de incrementis studii Theologici & D. MINDENII progr. de incrementis rei exegeticae adhuc speiendis.

ditaverit, nisi ipsum Spiritus S. agentis testimonium illud iussit. f)

§. 40.

Denique sub finem horum argumentorum & quas ad illa regeffimus, responfionum pro nobis adhuc allegare juvat, quz cl. LAMPIUS p. 277. contra eos facit, quos in mystica hiftoria Evangelicz interpretatione latius iusto procedere, ipfe iudicat. *Fateor, ab una parte viros ita sentientes litera nihil detrahere, sed id intendere, ut sermonis Evangelici ubertatem & profundam sapientiam commendent. Verum ab altera tamen parte Nullum stringens pro hac opinione argumentum eos producere existimo. Potissimum enim, quo hic utuntur, est istud, quod primo loco nos modo collocabamus, desumptum ab æconomia V. T. que tempus vite Christi involvit, cujusque circumstantia omnes typicam quoque rationem conciliabant persona, que in actionibus suis perpetuam ad illas relationem habebat. Verum licet agnoscamus*

F

hoc

f) Graviter ad hanc objectionem jam respondit celeberrimus D. SONTAG. Dissert. sua de Scrutinio biblico. p. 21. habita Altorffi 1713. videor audire obijcientes novellus seculi nostri spiritus: Quid opus his nominalibus ac verbalibus de proprietate sermonis biblici concertationibus ac velitationibus? Nulla hic experientia, nullus gustus, nulla praxis; nuda vero notitia theoretica per huiusmodi notiones & conceptus disputatorios obtinetur. Imo vero nulla datur vera DEI notitia, que nihil aliud, nisi ipsamet experientia, ipseque DEI operantis gustus est; Nulla dantur idea seu species expressa, nulli conceptus mediati, verum immediata JESU CHRISTI in animo revelatio praevalet. Sed inconditis hifce spiritualitatem propriarum affectionibus reclamant imperativus Magistri nostri unici: *Scrutamini Scripturas. Non dicit: Scrutamini immediatos devotionis afflatus; Sed, Scrutamini Scripturas! Per quas veram conversionem DEUS fidem ex auditu generaturus, in vobis operari vult. Quin etiam hoc scrutinium etymologicum Scripturae legitime institutum, excitat gustum gratia, & est praxis benedictica, quam salvator interpretatus Scripturam ipsemet praescripsit.*

hoc argumentum stringere quoad tales actiones, quæ nexum aliquem cum cultu leuitico habebant; generalis tamen probatio inde confici non poterit. Tempus vite Christi, licet certo respectu ad V. T. alio tamen ad novam æconomiam spectabat. Diluculi instar & aurora erat, quæ paulatim promicante umbra rariores fiunt.

Quid sapientius circa hanc rem moneri possit, non videmus. Utinam sibi met ipsi hoc dictum putasset LAMPIUS; tunc certe non transgressus esset limites in fatis Christi mystice interpretandis. Tanta vero fuit veritatis efficacia, ut eam in verba rapuerit, quæ sententiam ejus cuniculis subruant; adeo enim §. VII. seq. docere cogitur, ubi tamen allegoricam N. T. interpretandi methodum ulterius vindicare satagit: *Sicut autem ex dictis constat, minime vanam esse eorum operam, qui allegoricum & mysticum multarum partium historia Evangelica sensum indagant: ita nihil magis cavendum erit illis, qui hoc mare ingrediuntur, quam ne quid temere, & quod non secundum regulas castæ Scripturarum interpretationis accurate examinatum sit, in medium proferant, aut definiant. Multo sane satius duco, in litera, ut subsistatur, quam ut allegoria, absque omni fundamento, aut in claro quodam Spiritus S. testimonio, aut in re ipsa & circumstantiis ejus venditentur, quæ studium hoc adeo sublime, & ad laudem sapientiæ divinæ adeo magnopere pertinet videndum illis propinent, qui tenui reverentia verborum ipsius Spiritus S. tacti nihil admodum profundum in iis latere præsumunt.*

§. 41.

Vanam autem & inanem prorsus operam nominare dubitamus, quam cl. LAMPIUS alique cum ipso interpretes allegorico & mystico sensui vel ex Christi miraculis, vel ex aliis Scripturæ locis eruendo impenderunt, & adhuc navant. Quippe pias & ædificationis plenissimas meditationes hac methodo elici

elici possunt, quæ licet non iis semper locis sint fundatæ, ex quibus mystici sensus amatores eas exsculperunt; tamen lectoribus, quæ ad vitam moresque pertinent, jucunde proponant. Videant modo, ut allegoriæ illæ illatæ, seu accommodationes cum reliqua Scripturæ norma conspirent; & ut lectores noverint hanc vel illam piam meditationem non quidem a Spiritu S. hoc loco intendi, non tamen incommode ita applicari posse, nec aliis Spiritus S. dictis contrariari. Alias enim si lectori persuadeat interpretes hanc atque illam meditationem accommodationis loco prolatam a Spiritu S. intentam fuisse; cujus contrarium tamen ipsi inquirenti appareat, plus destruere, quam instruere valet. g)

§. 42.

Denique, ut remoto, quantum ejus licuit, *sensu & scopo* miraculorum *Christi mystico* indicemus, *quisnam sit genuinus & unicus miraculorum Christi scopus* eruendus, indicandus & amplectendus? audiamus divum Johannem, quo nemo melius hac de re nos edocere potuit. Joh. c. XX, 31. De miraculorum Christi consignatione, (a qua ad eorum patratiōem haud sine jure argumentari licet,) luculenter scribentem ταῦτα, (sc. σημεῖα collato commate 30.) δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσῃτε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύσῃτε, ζῶντες ἐκ τῆς ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Scilicet nec futura prædicere, nec spiritalia bona primario re-

F 2

præ-

g) Idem judicat cel. D. BUDDEUS *Institutionibus Theol. dogmaticæ* p. 128. Non prorsus improbanda ista interpretandi Scripturam ratio, cum plurimum subinde ad edificationem faciat, modo caute & sobrie instituat, ita scilicet, ne sensus literalis, qui tum unicus sensus est, negligatur, aut postponatur, aut omnino veritati historica quid derogetur: porro, ut nihil adseratur, quod analogia fidei adverteretur, vel alia quacunque ratione menti Spiritus S. repugnet, aut alio modo in vitio poni queat. Illorum minime reprehendendum est studium, qui in historiis & rebus V. T. imagines eorum, quæ in N. T. nobis revelata sunt, quarunt; modo non eodem, quo typi innati, habentur loco.

præsentare; *b*) Sed *divinam Christi naturam & auctoritatem* confirmare debebant miracula, quod a Deo sit in mundum missus, & quoad humanam naturam a patre *divinitatis charactere* obsignatus. Joh. VI, 27. & Joh. III, 2. II, 23. V, 36. VI, 14. IX, 16. XII, 18. *i*) Commisit etiam Apostolis ad gentes emissis potentiam miracula patrandi, ut auditorum animos oculosque in se converterent, & iis faciliorem assensum impetrarent. Coll. Lucæ IX, 2. & Marci XVI, 20.

§. 43.

In priori, quem sub præcedentis paragraphi finem citavimus loco; Lucas nonnisi ægrotorum sanationis mentionem injicit. *Misit eos, qui prædicarent regnum Dei, & sanarent ægros.* consentiente Matth. c. X, 1. & Marco VI, 7. (his tamen in locis

f.

h) Hic cum celeberrimis duumviris GROTIUS & MOSHEMIO conferendi locus esset; quorum uterque munerum & beneficiorum spiritualium I. C. simulacrum extare putant in operibus ejus. GROTIUM in suas partes adeo vocat cl. LAMPIUS. Observat enim Coment. suo in Cap. VIII. Matth. v. 17. *sicut veterum res gestæ rerum Christi figuram habuerunt, ita & ipsius Christi actiones aliæ aliis denotandis inservierunt. Nam beneficium corporibus reddita sanitatis, quin figuram remissionis peccatorum & sanatorum mentium tulit dubitari non potest.* Atque hanc ipsam sententiam suam facit MOSHEMIUS dissert. sua, de signis temporum observandis. p. 16. Uterque quidem a sententia, quam nunc impugnavimus, se discedere profitetur; ad illius vero partes simul tamen inclinant. Nisi forte per simulacra illa, non tam innatos, quam potius illatos intellexerint typos; a majori ad minus concludentes. Quod si Christus miraculis suis, quæ in universa rerum natura exhibuit, divinitatem suam luculenter demonstravit; sequitur quod etiam alia divina opera patrandi facultate sit instructus; Ejusmodi sunt, spiritualia beneficia, peccatorum remissio, & ægrotarum mentium sanatio. Coll. Matth. IX, 6.

i) Conf. D. KLAUSINGII Dissert. Theol. de Miraculis Christi divinitatis ejus Testibus. Lipsiæ 1728. Nec non Dissertat. nostram epistol. de obsignatione Christi ex Joh. VI, 27. Laubæ 1727. editam; ubi docuimus vocem *ὁ Θεός* esse illum ipsum characterem, quo a Patre fuerit obsignatus Christus.

simul malorum spirituum ejectione adjecta;) quam ob rem non immerito aliquis querere posset; *utrum Discipuli Christi eo tempore tantum potentia morbos mirando modo pellendi instructi fuerint?* Reliqua miracula tacet Scriptura; Hinc licet illa non tuto satis subintelligere possimus & credere, speciem pro genere adhiberi; tamen Scripturæ silentium non prohibet, quo minus illud suspicemur. Aut dicendum erit, quod post Christi ascensionem in cœlos Apostolorum dona miraculosa aliis fuerint aucta, ut igitur etiam præter ægrotorum sanationem & dæmonum ejectionem tunc demum alia miracula edere valuerint.

§. 44.

Hinc lector & interpres miraculorum Christi ad sequentia momenta sedulo attendat, & Auditores lectoresque suos attendere jubeat: 1.) *Miracula, quæ Christo tribuantur, vere contigisse* 2.) *Non lusus*, (quos manuum velocitas efficere & celare potest;) *sed vera facta fuisse, quæ vires humanas & finitas superant.* 3.) *Inculcet, quia Christus humanis viribus majora fecerit, eum verum Deum colendum esse* 4.) *Urgeat, quod doctrina Christi firmum assensum mereatur.* multis, stupendisque miraculis demonstrantis se non impostorem, sed Dei filium & prophetam fuisse. Hac methodo magno cum emolumento Christi miracula considerabit quisque.

§. 45.

Sed quonam principio cl. LAMPIUS, alii que cl. COCCEII ductum in exegesi S. sequentes in eam sententiam sunt abrepti, ut miracula Christi pro symbolis habere velint? Fatendum omnino est; illos nequaquam Scripturæ aliquid detrahare voluisse; sed suaserunt illam eorum principia hermeneutica

l) de fecunditate Scripturae S. sensus. Et hinc verba Scripturae sanctum significare posse; in uno dicto plures uno sensu latitare; quos ut ostenderent, non potuerunt in litera subsistere, sed ad mysticas interpretationes progrediendum fuit. Ast enim vero Scripturae fecunditas non in vario dictorum sensu, sed interna eorum efficacia in hominum cordibus variis modis se exerente, est ponenda, & quærenda. Præterea verosimile est, Spiritum Sanctum qui non conceptus modo, sed verba etiam Scribis S. inspiravit, phrasas & verba summo studio elegisse, ut divinae voluntatis consignatio ἐμφατικῶς ἐκφραζομένη enasceretur, lectorumque animos in stuporem & admirationem raperet. quæ tamen Emphases non primo intuitu lectori se offerunt omnes, sed summo studio, animi attentione ac opera sunt eruendæ, non minorem in modum Scripturae fecunditatem exponentes. m) Insuper cl. LAMPIUS mysticum Scripturae sensum cum allegorico confundere, unumque pro altero habere & nominare videtur; qui tamen sunt quam distinctissimi. Quemadmodum sub huius commentationis initium monuimus.

§. 46.

Nostrum nunc judicari posset, singularum miraculorum Christi mysticas interpretationes a cl. LAMPIO, in medium prolatas perlustrare, & quo infirmo stent talo, demonstrare; sed

l) Notante cl. RAMBACHIO Institut. Exeget. p. 57.

m) Placet apponere verba, quibus cl. SCHARBAU l. c. p. 31. Scripturae S. fecunditatem depingit & commendat: *Habet Scriptura S. quod sublime, sed habet quoque quod fecundum est, si sano sensu vocem capias. Sive enim hisorias, sive dogmata, sive morum præcepta, sive solatia, sive prophetias, sive parabolas species, fecunditatem mirabere sine pari, ut ὁμοῦν ὁμοῦν in Scriptura loqui, palam sit. Sunt enim verba, non pondere solum sententiarum, maximisque veritatibus ad docendum, ad commonescendum, ad solandum aptissimis, feracia, sed compungenda & emendanda quoque corda conatam vim possident.*